

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ**

**ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΗ
ΣΤΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ ΔΙΟΡΙΣΙΜΩΝ 2023**

Εξεταζόμενο αντικείμενο: Φιλολογικά – Ιστορία (516)

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Πέμπτη, 9 Νοεμβρίου 2023, 15:30-18:30

Η σημερινή εξέταση περιλαμβάνει δύο αντικείμενα:

Ιστορία: μία ώρα και τριάντα λεπτά

Αρχαία Ελληνικά: μία ώρα και τριάντα λεπτά

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΕΝΝΕΑ (9) ΣΕΛΙΔΕΣ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

1. Να απαντηθούν ΟΛΕΣ οι ερωτήσεις του εξεταστικού δοκιμίου.
2. Στο τετράδιο απαντήσεων να μεταφερθούν με προσοχή οι αριθμοί των ερωτήσεων.
3. Στις ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής να γράψετε στο τετράδιο απαντήσεών σας μόνο τον αριθμό της ερώτησης και δίπλα το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.
4. Στις ερωτήσεις τύπου ΣΩΣΤΟ/ΛΑΘΟΣ να γράψετε στο τετράδιο απαντήσεών σας μόνο τη λέξη «**σωστό**» ή «**λάθος**» δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση.
5. Οι απαντήσεις πρέπει να δίνονται σε συνεχή λόγο, τηρώντας αυστηρά το όριο των λέξεων.
6. Μέσα σε πλαίσιο παρουσιάζεται το υλικό που πρέπει να μελετήσουν οι υποψήφιοι. Οι ερωτήσεις προς απάντηση βρίσκονται εκτός πλαισίου.

1. ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ Ι

1α. Να αναγνωρίσετε το πιο πάνω μουσειακό έκθεμα και να αναφέρετε την Εποχή στην οποία ανήκει.

(Μονάδες 4)

Απάντηση:

- Σταυρόσχημο ειδώλιο/ειδώλιο σε σχήμα σταυρού 2 μ.
- Εποχή του Λίθου/Η Εποχή του Λίθου και η Χαλκολιθική Εποχή στην Κύπρο/Χαλκολιθική Εποχή 2 μ.

1β. Στο πλαίσιο επίσκεψης μαθητών/μαθητριών Α΄ Γυμνασίου στο Μουσείο Πιερίδη – Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπέζης Κύπρου στη Λάρνακα, να προτείνετε **μία (1)** δραστηριότητα σχετική με το πιο πάνω έκθεμα, που προϋποθέτει φυσική παρουσία στον χώρο του Μουσείου. Ακολούθως, να αναφέρετε την ιστορική δεξιότητα που καλλιεργείται μέσω αυτής της δραστηριότητας. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 40 λέξεις.

(Μονάδες 6)

Απάντηση:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΑ
Σύγκριση με άλλα εκθέματα	παρατήρηση, ιστορική διερεύνηση, εξαγωγή συμπερασμάτων
Δραματοποίηση με κέντρο το ειδώλιο	επικοινωνία, υπόδυση ρόλων, ιστορική ενσυναίσθηση
Κυνήγι/αίνιγμα θησαυρού που θα οδηγήσει τους μαθητές/τις μαθήτριες στο ειδώλιο	οργάνωση/συνεργασία/φαντασία/κιναισθητική δεξιότητα

Διαφημιστικό σποτ	φαντασία/δημιουργικότητα/συνεργασία/οργάνωση, επικοινωνία
Αξιοποίηση της λεζάντας (ώστε να καταλήξουν σε συμπεράσματα)/καταγραφή πληροφοριών για το ειδώλιο (σε ειδική καρτέλα)	παρατήρηση, οργάνωση, επικοινωνία, ιστορική διερεύνηση
Συνέντευξη από τον/την αρχαιολόγο του Μουσείου σχετικά με το έκθεμα	επικοινωνία, συνεργασία, οργάνωση
Εικαστική απόδοση/αναπαράσταση του εκθέματος	φαντασία, δημιουργικότητα, κιναισθητική δεξιότητα
Συγγραφή ιστορίας με έμπνευση το ειδώλιο	παρατήρηση, φαντασία
Οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα που προϋποθέτει φυσική παρουσία στον χώρο	αντίστοιχη δεξιότητα

Μία (1) δραστηριότητα x 3μ.=3μ.
Μία (1) αντίστοιχη ιστορική δεξιότητα x 3μ.=3μ.

2. ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ II

Δίνονται τα τρία πιο κάτω ιστορικά γεγονότα της Κλασικής Εποχής:

***Εκστρατεία Μεγάλου Αλεξάνδρου
Συμμαχία της Δήλου
Μάχη της Χαιρώνειας***

2α. Αφού προσθέσετε άλλα **τρία (3)** ιστορικά γεγονότα που περιλαμβάνονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Ιστορίας Προσανατολισμού Α΄ Λυκείου, να κατασκευάσετε την ιστορική γραμμή της Κλασικής Εποχής στο τετράδιο απαντήσεων.

(Μονάδες 6)

ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ:

- **ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΔΗΛΟΥ (478/7 π.Χ.) – ΔΟΣΜΕΝΟ ΣΗΜΕΙΟ**
- Εκστρατείες Ελλήνων στην Κύπρο (478 - 448 π.Χ.)
- Καλλίειος ειρήνη (448 π.Χ.)
- Τριακοντούταις Σπονδαί (445 π.Χ.)
- Ενίσχυση δημοκρατικού πολιτεύματος (Περικλής)
- **Πελοποννησιακός πόλεμος (431 – 404 π.Χ.) – ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΟ**
- Προσπάθειες Ευαγόρα για απαλλαγή από την περσική κυριαρχία (392/391 – 380/379 π.Χ.)
- Ανταλκίδειος ειρήνη (386 π.Χ.)
- Ειρήνη με τον Μέγα Βασιλέα (379 π.Χ.)
- **ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ (338 Π.Χ.) – ΔΟΣΜΕΝΟ ΣΗΜΕΙΟ**
- Συνέδριο της Κορίνθου (337 π.Χ./336 π.Χ.)
- Θάνατος του Φιλίππου Β΄ (336 π.Χ.)
- **ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (336 Π.Χ. – 323 Π.Χ.) – ΔΟΣΜΕΝΟ ΣΗΜΕΙΟ**
- Θάνατος του Μεγάλου Αλεξάνδρου (323 π.Χ.)

Σημειώσεις: Αν το γεγονός τοποθετείται σε λανθασμένη χρονολογική σειρά βαθμολογείται με μηδέν μονάδες.

3 δεδομένα ιστορικά γεγονότα στη ΣΩΣΤΗ ΣΕΙΡΑ x 0,5μ.= 1,5μ.

3 επιπλέον ιστορικά γεγονότα στη ΣΩΣΤΗ ΣΕΙΡΑ x 1,5μ.= 4,5μ.

2β. Να αναφέρετε **δύο (2)** ιστορικές δεξιότητες που καλλιεργούνται μέσα από την πιο πάνω δραστηριότητα.

(Μονάδες 4)

Απάντηση:

Ιστορικές δεξιότητες:

- ιστορική συνέχεια (τοποθέτηση ιστορικών γεγονότων σε σειρά)
- περιοδολόγηση/ιστορικές τομές
- σημαντικότητα/αξιολόγηση/ιεράρχηση/οργάνωση

2 ιστορικές δεξιότητες x 2μ.=4μ.

3. ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ – ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Ι

Σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Ιστορίας Κατεύθυνσης Β΄ Λυκείου, το οποίο προβλέπει επισκέψεις σε αρχαιολογικούς/ιστορικούς χώρους, οργανώνετε επίσκεψη των μαθητών/μαθητριών σας στην παλαιοχριστιανική επισκοπική βασιλική του Κουρίου.

3α. Να προτείνετε **δύο (2)** δραστηριότητες οι οποίες θα πραγματοποιηθούν στη σχολική τάξη σε συνέχεια της συγκεκριμένης επίσκεψης. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 40 λέξεις.

(Μονάδες 4)

Απάντηση:

- Καταγραφή ημερολογίου δραστηριοτήτων και εντυπώσεων από την επίσκεψή τους
- Παρουσίαση της επίσκεψης στο σχολικό περιοδικό/στην ιστοσελίδα του σχολείου
- Περιγραφή σε μία παράγραφο της βασιλικής με αξιοποίηση των αρχιτεκτονικών όρων που έμαθαν οι μαθητές/μαθήτριες
- Συγγραφή ενός μικρού οδηγού του μνημείου με κείμενο, φωτογραφίες και σχέδια
- Σχεδιασμός της κάτοψης της βασιλικής
- Ζωγραφική απεικόνιση/ εικαστική αναπαράσταση του μνημείου ή μιας λεπτομέρειας που εντυπωσίασε τους/τις μαθητές/μαθήτριες (π.χ. λεπτομέρεια ψηφιδωτού, αρχιτεκτονικό μέλος κ.ά.)
- Κατασκευή, με διάφορα υλικά, μακέτας/ομοιώματος της βασιλικής
- Σχεδιασμός κόμικ με μια φανταστική ιστορία η οποία περιγράφει μια μέρα στη βασιλική κατά τους παλαιοχριστιανικούς χρόνους
- Σύγκριση – εντοπισμός κοινών γνωρισμάτων της βασιλικής του Κουρίου με άλλους παλαιοχριστιανικούς ναούς της Κύπρου και/ή της βυζαντινής αυτοκρατορίας
- Παρουσίαση της ανασκαφής της βασιλικής του Κουρίου
- Παρουσίαση των κινητών ευρημάτων της βασιλικής του Κουρίου που εκτίθενται στο Μουσείο Επισκοπής
- Οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα αξιοποιεί τροφοδοτικά την εκπαιδευτική επίσκεψη.

2 δραστηριότητες x 2μ.= 4μ.

3β. Να εξηγήσετε **δύο (2)** λόγους για τους οποίους οι επισκέψεις σε αρχαιολογικούς/ιστορικούς χώρους και μουσεία είναι σημαντικές για την επίτευξη των στόχων του μαθήματος της Ιστορίας. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 40 λέξεις.

(Μονάδες 6)

Απάντηση:

- Ενεργητική και βιωματική μάθηση/εμπειρία
- Μαθητοκεντρική εκπαίδευση
- Εφαρμογή της γνώσης / Αυθεντική μάθηση / Αυθεντική αξιολόγηση μέσα από την αναγνώριση και ερμηνεία των μνημείων και των μερών τους και των χαρακτηριστικών των ευρημάτων
- Ανακαλυπτική/ διερευνητική μάθηση
- Ευκαιρία δυνατότητας «επίλυσης προβλήματος»
- Ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας των μαθητών/μαθητριών
- Καλλιέργεια ενσυναίσθησης
- Ανάπτυξη ποικίλων δεξιοτήτων, όπως η παρατήρηση και περιγραφή του μνημείου, των επιμέρους χώρων, των αρχιτεκτονικών μελών και των υλικών κατασκευής
- Ανάπτυξη της κριτικής σκέψης μέσα από τη διαδικασία ερμηνείας και κατανόησης των χώρων και της λειτουργίας τους
- Εμπλουτισμός λεξιλογίου
- Ευχάριστη / Ψυχαγωγική εμπειρία
- Δυνατότητα ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας
- Ευκαιρία διαθεματικών προσεγγίσεων
- Εποπτικοποίηση
- Μπορεί να λειτουργήσει ως εμπέδωση και μορφή αξιολόγησης στην περίπτωση που ο διδάσκων έχει ήδη διδάξει στην τάξη την παλαιοχριστιανική αρχιτεκτονική.
- Συνειδητοποίηση από τους/τις μαθητές/μαθήτριες της σημασίας της επιστήμης της αρχαιολογίας στην πρόσληψη της γνώσης του ιστορικού παρελθόντος
- Η εξοικείωση των μαθητών/μαθητριών με τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μνημεία συμβάλλει στην ευαισθητοποίησή τους για την προστασία των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων/ καλλιεργεί θετικές στάσεις στους/στις μαθητές/μαθήτριες, όπως ο σεβασμός των μαθητών/μαθητριών για τα κατάλοιπα του παρελθόντος.
- Ενίσχυση του ενδιαφέροντος για την τοπική ιστορία
- Οποιοσδήποτε άλλος λόγος τεκμηριώνεται επαρκώς.

2 σημεία x 3 μ.= 6μ.

2μ. απλή αναφορά + 1μ. επεξήγηση για κάθε σημείο

4. BYZANTINΗ – ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ II

Πηγή 1

Θεόφιλος Παλαιολόγος

Ὁ τελευταῖος χρόνος εἶν' αὐτός. Ὁ τελευταῖος τῶν Γραικῶν
αὐτοκρατόρων εἶν' αὐτός. Κι ἀλίμονον
τὶ θλιβερὰ πού ὄμιλοῦν πλησίον του.
Ἐν τῇ ἀπογνώσει του, ἐν τῇ ὀδύνῃ
ὁ Κύρ Θεόφιλος Παλαιολόγος

λέγει «Θέλω θανεῖν μάλλον ἢ ζῆν».

Ἄ Κύρ Θεόφιλε Παλαιολόγο,
πόσον καημὸ τοῦ γένους μας, καὶ πόση ἐξάντλησι
(πόσῃ ἀπηύδησιν ἀπὸ ἀδικίες καὶ κατατρογμὸ)
ἢ τραγικές σου πέντε λέξεις περιεῖχαν.

Κωνσταντῖνος Π. Καβάφης, *Κρυμμένα Ποιήματα 1877-1923*,
Αρχεῖο Καβάφη – Ἴδρυμα Ωνάση.

Πηγή 2

«[...] Αὐτὰ γιὰ τὴν Περσία. Ἡ Θεοδώρα ὁμῶς εἶχε δίκιο ποὺ περίμενε τὶς ταραχές ἀπὸ τὶς φατρίες καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπράξε πολὺ σωστὰ ποὺ συναίνεσε στὴν ἀνάκληση τοῦ Βελισάριου – γιὰτὶ χωρὶς αὐτὸν θὰ εἶχε χάσει τὸ θρόνο τοῦ καὶ, πιθανότατα, τὴ ζωὴ τοῦ, ὅπως θὰ δείξω πιο κάτω. Χρειάζεται ἀραγε νὰ ἐπαναλάβω τὰ ὅσα ἔχω ἤδη πει γιὰ τὸ φαρμακερὸ μίσος ποὺ ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσα στους Βένετους καὶ τοὺς Πράσινους; [...] Τὸ κοινὸ σύνθημα, ὅπως εἶπα, ἦταν «Νίκα!» καὶ τὰ συνασπισμένα Χρῶματα κατήγαγαν λαμπρὴ ὄντως νίκη ἐναντίον τῆς Πόλης. Σὲ λίγο τὸ κέντρο τῆς πόλης καιγόταν σὲ πολλὰ σημεία.»

Ρόμπερτ Γκρέιβς, *Κόμης Βελισάριος*, Αθήνα 1989, σσ.199, 213.

Πηγή 3

«Κι ἐδῶ ἀρχίζε ἡ δευτέρη πράξη τοῦ δράματος. Ἦταν καταμεσήμερο, 26 Αὐγούστου 1071, σημεῖο-κλειδί γιὰ τὸ μέλλον τῆς αυτοκρατορίας. Ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς, λίγες ὥρες πρὶν ἐκπνεύσει ὁ χρόνος προθεσμίας τοῦ τελεσίγραφου, παρατάχθηκε ἀναπάντεχα στὴν ἀγὼνη πεδιάδα τοῦ Ματζικέρτ. Τοὺς εἶδαν, ὁ σουλτάνος καὶ οἱ στρατηγοὶ τοῦ ἀπὸ τὸ παρατηρητήριό τοὺς καὶ ἐμείναν κατάπληκτοι, ἀφοῦ ἀκόμη σχεδίαζαν τὶς κινήσεις τοὺς.»

Πασχάλης Λαμπαρδῆς, *Ἡ Κοιλιάδα τῶν Σπαθίων*, Αθήνα 2008, σ. 430.

4α. Νὰ ἀντιστοιχίσετε τὶς ἀκόλουθες ἱστορικές περιόδους με τὰ **τρία (3)** πιο πάνω λογοτεχνικά ἀποσπάσματα. Στὸ τετράδιο ἀπαντήσεων νὰ γράψετε μόνο τὸν ἀριθμὸ τῆς πηγῆς καὶ δίπλα τὸ γράμμα τῆς ἱστορικής περιόδου ποὺ ἀντιστοιχεῖ σὲ αὐτόν.

Προσοχή: Περισεύει **μια** ἱστορική περίοδος.

- A.** Πρωτοβυζαντινὴ Περίοδος
- B.** Μεσοβυζαντινὴ/Κυρίως Βυζαντινὴ Περίοδος
- Γ.** Ὑστεροβυζαντινὴ/Παλαιολόγια Περίοδος
- Δ.** Μεταβυζαντινὴ Περίοδος

(Μονάδες 3)

ΛΥΣΕΙΣ: 1Γ, 2Α, 3Β

(3 σημεία x 1μ.=3μ.)

4β. Να αναφέρετε **δύο (2)** ιδιαιτερότητες των λογοτεχνικών κειμένων, τις οποίες ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη και να τις υποδεικνύει στους/στις μαθητές/μαθήτριες, όταν τα λογοτεχνικά κείμενα χρησιμοποιούνται ως ιστορικές πηγές. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με **ένα (1)** παράδειγμα που απορρέει από την Πηγή 1. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 50-70 λέξεις.

(Μονάδες 9)

Απάντηση:

Ιδιαιτερότητες:

- Ενσωμάτωση στη διήγηση του ποιητικού υποκειμένου/αφηγητή προσωπικών ερμηνειών του γεγονότος, οι οποίες είναι υποκειμενικές
- Αξιοπιστία λογοτεχνικών κειμένων ως ιστορικών πηγών – Αντικειμενικότητα (γι' αυτό και τα λογοτεχνικά κείμενα πρέπει να συγκρίνονται με άλλες πηγές – διακειμενικότητα)
- Διάκριση ιστορίας – μυθοπλασίας/ Τα λογοτεχνικά κείμενα συνδυάζουν ιστορικά και μυθοπλαστικά στοιχεία, γι' αυτό και είναι σημαντικό να μπορούν οι μαθητές/μαθήτριες να τα διακρίνουν.
- Μονομερής παρουσίαση των ιστορικών γεγονότων (απουσία πολυπρισματικότητας) λόγω της ιδεολογίας του συγγραφέα, της ελλιπούς κατανόησης των ιστορικών εννοιών και της απουσίας μεθοδολογικών εργαλείων
- Σκόπιμες αποσιωπήσεις γεγονότων ή οπτικών της ιστορικής καταγραφής, ηθικοδιδασκτικοί σχολιασμοί του αφηγητή, έμφαση στον τονισμό της βίας του αντιπάλου και στην αποσιώπηση της βίας που άσκησε η συμπαθής στον αφηγητή πλευρά κ.λπ.
- Ύπαρξη αναχρονισμών (π.χ. αντικείμενα, κτίρια, όροι, θεσμοί κ.ά. που ανήκουν στο ιστορικό πλαίσιο του λογοτεχνικού κειμένου)
- Σεβασμός προς τον συγγραφέα και το έργο του. Δεν επιτρέπεται η αλλοίωση / ακύρωση της πρόθεσης του/της συγγραφέως, έτσι όπως αυτή αναδεικνύεται μέσα από το σύνολο του έργου. / Δεν επιτρέπεται η εργαλειοποίηση αποσπασμάτων, προκειμένου να υπηρετήσω συγκεκριμένα αφηγήματα.
- Οποιαδήποτε άλλη τεκμηριωμένη απάντηση

(2 ιδιαιτερότητες x 3μ. = 6μ.)

Παράδειγμα από την Πηγή 1:

- Το ποιητικό υποκείμενο/ ο Κωνσταντίνος Π. Καβάφης ενσωματώνει προσωπικές και υποκειμενικές θέσεις και αποτυπώνει την προσωπική του οπτική στα γεγονότα (παρακμή και συρρίκνωση αυτοκρατορίας – οθωμανική απειλή – πολιορκία Κωνσταντινούπολης) μέσω του κύριου ήρωά του, του Θεόφιλου Παλαιολόγου. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα στη δεύτερη στροφή, στην οποία απευθύνεται ο ποιητής στον Θεόφιλο Παλαιολόγο («Α Κυρ Θεόφιλε Παλαιολόγο, ... περιείχαν»).
- Συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις («Κι αλίμονον, θλιβερά, εν τη απογνώσει, εν τη οδύνει, οι τραγικές») οι οποίες αποτελούν σχόλια του ποιητή και ενισχύουν τον υποκειμενισμό – ανάγκη ελέγχου της αξιοπιστίας.
- Η χρήση πρώτου ρηματικού προσώπου ενισχύει τον υποκειμενισμό.
- Ηθικοδιδασκτικοί σχολιασμοί του αφηγητή: «πόσον καημόν... - και κατατρεγμό».
- Ύπαρξη αναχρονισμών: ο όρος «Γραικών» δεν χρησιμοποιείται για τους Βυζαντινούς αυτοκράτορες. Η ορθή διατύπωση θα ήταν «Ο τελευταίος των Ρωμαίων/Ρωμιών». Αναχρονισμό αποτελεί και η «συνύπαρξη» του ποιητικού

υποκειμένου με τον Θεόφιλο Παλαιολόγο, καθώς ο Κωνσταντίνος Π. Καβάφης απευθύνεται/συνομιλεί με τον ήρωα του ποιήματος.

- Οποιαδήποτε άλλη τεκμηριωμένη απάντηση

(1 παράδειγμα x 3μ.=3μ.)

5. BYZANTΙΝΗ – ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΙΙΙ

Εκπαιδευτικός που διδάσκει σε τμήμα Ιστορίας Κατεύθυνσης Β΄ Λυκείου ετοιμάζει γραπτή προειδοποιημένη άσκηση με θέμα τα βασικά χαρακτηριστικά του ρομανικού και του γοθτικού ρυθμού στην αρχιτεκτονική (ενότητα «Ο Μεσαιωνικός Δυτικός Πολιτισμός»). Σε κείμενο έκτασης 50-70 λέξεων να εξηγήσετε ποιο από τα δύο πιο κάτω ερωτήματα είναι παιδαγωγικά καταλληλότερο.

(μονάδες 8)

ΕΡΩΤΗΜΑ 1

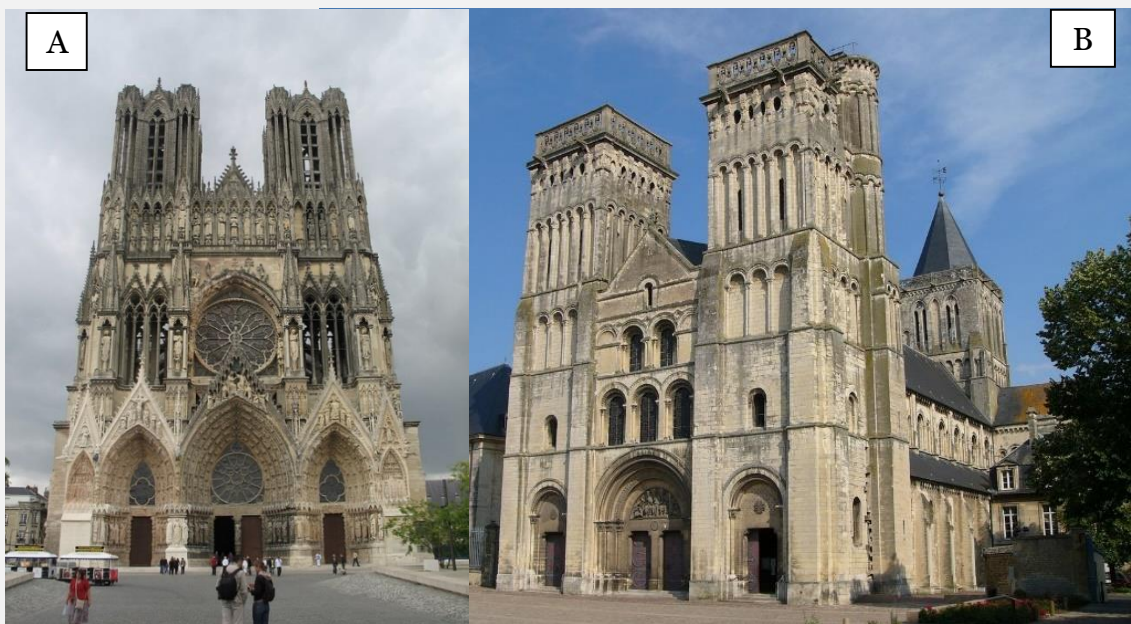
Να καταγράψεις τα χαρακτηριστικά του ρομανικού και του γοθτικού ρυθμού.

ΕΡΩΤΗΜΑ 2

Αφού παρατηρήσεις προσεκτικά τους πιο κάτω ναούς:

(α) να αναγνωρίσεις τον ρυθμό στον οποίο ανήκει ο κάθε ένας και

(β) να τεκμηριώσεις την απάντησή σου αναφέροντας ένα χαρακτηριστικό του ρυθμού που εντοπίζεις σε κάθε ναό και κυκλώνοντάς το στην εικόνα.

Απάντηση:

Το ερώτημα 2 είναι παιδαγωγικά καταλληλότερο.

(3μ.)

Εξήγηση:

Το ερώτημα 1 περιορίζεται στην αξιολόγηση της απλής απομνημόνευσης των αρχαιολογικών γνώσεων/ανάκλησης γνώσης (δηλωτική γνώση: χαρακτηριστικά των αρχιτεκτονικών ρυθμών). (2μ.)

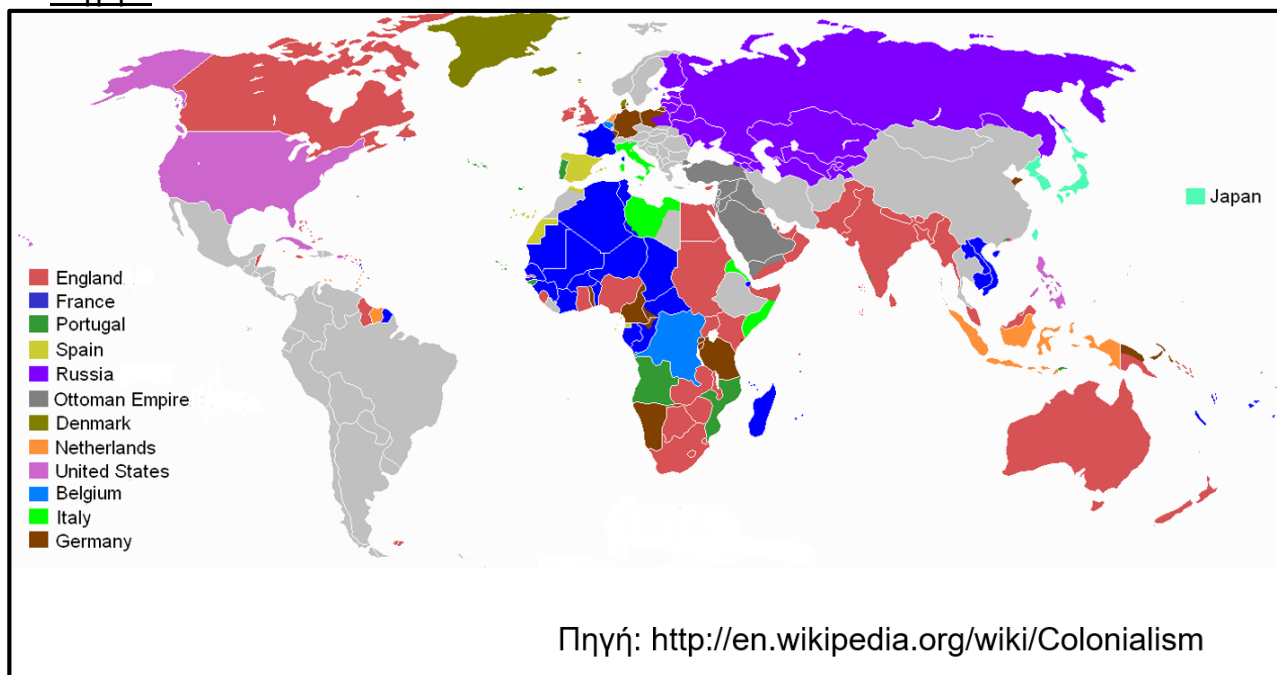
Αντίθετα, το ερώτημα 2 αξιολογεί αν οι μαθητές/μαθήτριες κατανόησαν τα χαρακτηριστικά αυτά και μπορούν να τα εντοπίσουν σε οποιοδήποτε μνημείο.

Αξιολογείται, επομένως, η δυνατότητα ανάγνωσης και αποκωδικοποίησης των παραστατικών πηγών και η σύνδεσή τους με την αρχαιολογική γνώση (Εφαρμογή – Διαδικαστική γνώση). (3μ.)

6. ΝΕΟΤΕΡΗ – ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Ι

Πηγή 1

Πηγή 2

	Έκταση μητρόπολης (σε τετραγ. μίλια)	Έκταση αποικιών (σε τετραγ. μίλια)	Πληθυσμός μητρόπολης	Πληθυσμός αποικιών
Βρετανία	94.000	13.100.000	45.500.100	470.000.000
Γαλλία	212.600	4.300.000	42.000.000	65.000.000
Βέλγιο	11.800	940.000	8.300.000	13.000.000
Ολλανδία	13.200	790.000	8.500.000	66.000.000
Γερμανία	210.000	1.100.000	67.500.000	13.000.000

Πηγή: Mary Evelyn Townsend, *European Colonial Expansion since 1871*, Σικάγο 1941, σ. 19 (Ευαγγελία Λούβη – Δημήτριος Ξιφαράς, *Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου – Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, Αθήνα 2007, σ. 57).

Σε τμήμα Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου δίνονται οι δύο πιο πάνω πηγές σε φύλλο εργασίας με θέμα την Αποικιοκρατία.

6α. Να εξηγήσετε πώς θα διασυνδέατε την κάθε μία από τις πιο πάνω πηγές με ιστορικές γνώσεις ή/και δεξιότητες που κατακτήθηκαν από τους/τις μαθητές/μαθήτριες σε προηγούμενες τάξεις του Γυμνασίου.

(Μονάδες 6)

Απάντηση:**Πηγή 1:**

Διασύνδεση με Ιστορικές γνώσεις:

- Α΄ Ελληνικός Αποικισμός / Β΄ Ελληνικός Αποικισμός
- Εξάπλωση των αυτοκρατοριών (Περσικής, του Μ. Αλεξάνδρου, Ρωμαϊκής, Βυζαντινής) / των λαών (Φοίνικες Άραβες)
- Ανακαλύψεις νέων χωρών
- Οι χώροι εξάπλωσης / οι εμπορικοί σταθμοί των Μυκηναίων

Ή

Διασύνδεση με Ιστορικές δεξιότητες:

- Αλλαγές/συνέχειες/ασυνέχειες ανάμεσα σε ιστορικές περιόδους και εντός ιστορικών περιόδων
- Σχέσεις ανάμεσα στα διάφορα αίτια και σχέσεις ανάμεσα στις διάφορες συνέπειες γεγονότων και αλλαγών
- Διακρίσεις ανάμεσα σε γεγονότα και ερμηνείες στις πηγές που χρησιμοποιούν
- Σύγκριση της σημαντικότητας γεγονότων, προσώπων, αντικειμένων, αλλαγών, αιτιών, συνεπειών, στη βάση κριτηρίων
- Χρήση πηγών για τεκμηρίωση των αποτελεσμάτων ιστορικών διερευνήσεων κατά την παρουσίαση/συζήτηση
- Γίνεται αποδεκτή απάντηση η οποία παίρνει τη μορφή συγκεκριμένου παραδείγματος, π.χ. σύγκριση χαρτών πριν και μετά τη νέα αποικιοκρατία με αντίστοιχους πριν και μετά τον Β΄ Ελληνικό Αποικισμό.

Μία διασύνδεση x 3μ.

Απλή αναφορά 1,5μ. + Επεξήγηση 1,5μ.

Πηγή 2:

Διασύνδεση με Ιστορικές γνώσεις:

- Α΄ Ελληνικός Αποικισμός / Β΄ Ελληνικός Αποικισμός
- Μετοικεσία / Εποικισμοί ελληνικών και σλαβικών πληθυσμών από τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία

Ή

Διασύνδεση με Ιστορικές δεξιότητες:

- Συνδέσεις ανάμεσα σε γεγονότα που συμβαίνουν στην ίδια ή σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους
- Σχέσεις ανάμεσα στα διάφορα αίτια και σχέσεις ανάμεσα στις διάφορες συνέπειες γεγονότων και αλλαγών
- Σύγκριση διαφορετικών αναπαραστάσεων (ιστορικές αναφορές) του ίδιου γεγονότος/προσώπου/φαινομένου
- Διακρίσεις ανάμεσα σε γεγονότα και ερμηνείες
- Εντοπισμός, συνδυασμός και αξιολόγηση πηγών
- Γίνεται αποδεκτή απάντηση η οποία παίρνει τη μορφή συγκεκριμένου παραδείγματος, π.χ. σύγκριση διαγραμμάτων.

Μία διασύνδεση x 3μ.

Απλή αναφορά 1,5μ. + Επεξήγηση 1,5μ.

κόσμο της Ανατολής με την Ευρώπη. [...] Απειλή για τη διατήρηση του status quo αποτελούσε η **«αρκούδα της Σιβηρίας»** με τις συνεχείς προσπάθειές της για έξοδο στο Αιγαίο και εν συνεχεία στις στρατηγικής σημασίας ρότες της νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Πηγή: <http://greekworldhistory.blogspot.com.cy/2013/04/1853-1856.html>

7α. Να εξηγήσετε ποιους υπονοεί ο συγγραφέας της Πηγής 2 με τις φράσεις «**μεγάλος ασθενής**», «**δυτικές Μεγάλες Δυνάμεις**» και «**αρκούδα της Σιβηρίας**».

(Μονάδες 3)

Απάντηση:

- **«μεγάλος ασθενής»:** Οθωμανική Αυτοκρατορία **1μ.**
- **δυτικές Μεγάλες Δυνάμεις:** Γαλλία, Αγγλία/Βρετανία/Ηνωμένο Βασίλειο/Βρετανική Αυτοκρατορία **1μ.**
- **«αρκούδα της Σιβηρίας»:** Ρωσική Αυτοκρατορία / Ρωσία **1μ.**

7β. Να αναφέρετε **μία (1)** διδακτική ενότητα, από το Αναλυτικό Πρόγραμμα της Ιστορίας Κατεύθυνσης Γ΄ Λυκείου, στην οποία θα μπορούσαν να ενταχθούν οι δύο πιο πάνω πηγές και να εξηγήσετε πώς θα αξιοποιούσατε **μία (1)** από αυτές στο πλαίσιο ενός διδακτικού σεναρίου. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 80 λέξεις.

(Μονάδες 9)

Απάντηση:

Διδακτική Ενότητα:

- Κριμαϊκός Πόλεμος
- Ανατολικό Ζήτημα
- Κρίση του 1877-1878/Κινήματα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης/Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου-Συνέδριο του Βερολίνου

2μ.

Αξιοποίηση Πηγής 1 (Γελοιογραφία) σε διδακτικό σενάριο:

- Ως αφορμή για τη διδασκαλία των πιο πάνω ενοτήτων
- Ως διαμορφωτική/συντρέχουσα αξιολόγηση κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας
- Κατά την προσέγγιση της νέας ενότητας μέσω της επεξεργασίας πηγών
- Για σκοπούς ανακεφαλαίωσης

1 σημείο x 3μ.

Διαφαίνονται οι εμπλεκόμενες Μεγάλες Δυνάμεις, όπως και οι βαλκανικοί λαοί (**2μ.**). Απεικονίζεται η ρωσική επεκτατική πολιτική της εποχής, όπως και η αδυναμία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οποία στρέφει το βλέμμα προς τη Ρωσία και βρίσκεται σε στενό εναγκαλισμό μαζί της (**2μ.**).

4μ.

Αξιοποίηση Πηγής 2 σε διδακτικό σενάριο:

- Κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας
- Ως διαμορφωτική/συντρέχουσα αξιολόγηση κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας

- Κατά την προσέγγιση της νέας ενότητας μέσω της επεξεργασίας πηγών
- Για σκοπούς ανακεφαλαίωσης

1 σημείο x 3μ.

Αναδεικνύεται η θέση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, των Μεγάλων Δυνάμεων και της Ρωσίας, όπως και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ τους (2μ.). Η δυσχέρεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας την καθιστά ευάλωτη στις επεμβάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων (1μ.), οι οποίες προσπαθούν να ανακόψουν την επέκταση της Ρωσίας, η οποία προσπαθεί ακατάπαυστα να πάρει θέση στα διεθνή δρώμενα (1μ.).

4μ.

8. ΝΕΟΤΕΡΗ – ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΙΙΙ

Γεωγραφική κατανομή θυμάτων κατά νομό (1901-1912)

Νομός	Εθνικότητα							Σύν.
	Έλληνες	Βούλγαροι	Τούρκοι	Ρουμανίζοντες Βλάχοι	Αλβανοί	Σέρβοι	Άγνωστοι	
Φλώρινας	230	217	3	6	9	1	29	495
Καστοριάς	40	171	-	1	-	-	33	245
Γρεβενών	16	16	1	7	-	-	2	42
Κοζάνης	31	28	-	-	-	-	7	66
Πέλλας	79	196	7	4	2	6	101	395
Ημαθίας	67	57	3	18	1	3	23	172
Πιερίας	7	5	-	1	-	-	1	14
Κιλκίς	50	78	8	4	-	1	23	164
Θεσ/νίκης	35	59	5	1	-	-	10	110
Σερρών	254	304	4	1	5	5	38	611
Χαλκιδικής	6	9	-	-	4	-	5	24
Δράμας	57	83	1	1	-	-	4	146
Καβάλας	13	26	-	1	-	-	5	45
Άγνωστος νομός	346	805	5	10	14	89	169;	1.440;
Σύνολο	1.231	2.054	37	55	35	105	450;	3.968

Πηγή: Βάση δεδομένων ΚΕΜΙΤ με 3.968 θύματα.

Α. Χοτζίδης και Ι.Δ. Μιχαηλίδης, «'Μαύρη ζωή την έκαναν κι αυτοί': Θύτες και θύματα στην ελληνική Μακεδονία (1901-1912)», στο Β.Κ.Γούναρης, Σ.Ν.Καλύβας, Ι.Δ.Στεφανίδης (επιμ.), *Ανορθόδοξοι πόλεμοι: Μακεδονία, Εμφύλιος, Κύπρος*, Αθήνα 2010, σ.132.

Σε τμήμα Ιστορίας Κατεύθυνσης Γ' Λυκείου ο/η εκπαιδευτικός, μετά την ολοκλήρωση της διδασκαλίας του Μακεδονικού Αγώνα, δίνει τις πιο κάτω προτάσεις που απορρέουν από την επεξεργασία των δεδομένων του πίνακα και καλεί τους/τις μαθητές/μαθήτριες να τις χαρακτηρίσουν ως ορθές ή λανθασμένες. Στο τετράδιο απαντήσεων να γράψετε το γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση και δίπλα τη λέξη **ΣΩΣΤΟ** ή **ΛΑΘΟΣ**. Στη συνέχεια, να διορθώσετε τις λανθασμένες προτάσεις.

- A. Ο μεγαλύτερος αριθμός θυμάτων από πλευράς των Ελλήνων καταγράφεται σε νομούς που ανήκουν στο Ελληνικό Βασίλειο.
- B. Ο συνολικός αριθμός των θυμάτων Ελλήνων και Βουλγάρων είναι περίπου ο ίδιος.
- Γ. Καταγράφονται θύματα ανάμεσα σε άλλους πληθυσμούς, πέραν των Ελλήνων και των Βουλγάρων.
- Δ. Ο μεγαλύτερος αριθμός θυμάτων καταγράφεται στην Κεντρική Μακεδονία.
- E. Τα στοιχεία καταδεικνύουν τη γλωσσική και εθνική ετερότητα της περιοχής της Μακεδονίας.

(Μονάδες 8)

Απαντήσεις:

- A. **Λάθος** – Όλοι οι νομοί που αναγράφονται βρίσκονται εκτός του Ελληνικού Βασιλείου.
- B. **Λάθος** – Ο αριθμός των θυμάτων των Βουλγάρων (2054) είναι σαφώς μεγαλύτερος από τον αριθμό των θυμάτων των Ελλήνων (1231).
- Γ. **Σωστό**
- Δ. **Λάθος** – Ο μεγαλύτερος αριθμός των θυμάτων καταγράφεται στη Δυτική Μακεδονία.
- E. **Σωστό**

Για κάθε σωστή απάντηση 1μ., δηλ. 5 x 1μ.= 5μ.

Για κάθε σωστή διόρθωση 1μ., δηλ. 3x1μ.=3μ

9. ΝΕΟΤΕΡΗ – ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ IV

Στην πιο κάτω δημοσιογραφική ανταπόκριση από τη Νέα Υόρκη αναδεικνύεται το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του μεταπολεμικού διεθνούς συστήματος.

**Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑΙ ΑΠΟΦΕΙΣ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΥΠΡ. ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ
ΠΑΡΑΔΟΞΟΙ ΑΝΤΙΑΚΨΕΙΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΥΚΛΩΝ**

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 12. Υπάρχουν σήμερα οι πρώτοι ενδείξεις των αμερικανικών απόψεων σχετικά με το ζήτημα της Κύπρου. Έξυφρμής του δημοψηφίσματος της Κυριακής σημειούνται εις τους διπλωματικούς κύκλους της Ουάσιγκτωνς, κατά πληροφορίας καλής πηγής, τα ακόλουθα κωράδοξα :

Α) 'Ην. Πολιτεία, ή 'Αγγλία και άλλοι χώροι, οι οποίοι προσπαθούν να ανακόψουν την επεκτατική πολιτική των Σοβιέτ, έχουν τώρα, εκτός της Φορμόζας, του Χόγκ Κόγκ, της Βιρμανίας και της 'Ινδονησίας και άλλων απασχόλησιν, το κυπριακό.

Ή παρὰ της Μεγ. Βρετανίας κατοχή της Κύπρου ύπονομεύεται από τους Κυπρίους πατριώτας, οι οποίοι προτοιμάζονται διά τὸ δημοψήφισμα της Κυριακής υπέρ της ένωσης της νήσου με τὴν 'Ελλάδα. Ή ἐκ τούτοις προκύπτουσα κατάσταση, ὡς ὑπογραμμίζουν οι διπλωματικοὶ κύκλοι, περιλαμβάνει τὰ ακόλουθα παράδοξα σημεία:

Πρώτον, ἡ νήσος εἰς διάφορα στάδια τῆς ἱστορίας της ἐτέθη ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς Αἰγύπτου, τῆς Τουρκίας, τῆς Ρώμης καὶ τῆς Βενετίας ἀκόμη, οὐδέποτε ὅμως ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν.

Δεύτερον, ἡ κίνησις διὰ τὴν ἀπόσπασιν τῆς νήσου ἀπὸ τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ὑπαγωγὴν της ἐπὶ τὰς 'Αθῆνας καθαρῶς γίνεται ὑπὸ τοῦ 'Αρ-

χειπισκόπου τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ὁ ὑπὸ τὸν ὁποῖον κλήρος θὰ ἐμποτεύσῃ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ δημοψηφίσματος τῆς Κυριακῆς.

Τρίτον, αἱ παρὰ τῶν κομμουνιστῶν ἐλεγχόμεναι κυβερνήσεις τῆς 'Αλβανίας, Βουλγαρίας καὶ Ρουμανίας, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν βασικά σημεία τῆς σταλινικῆς προσπάθειας, ὅπως ἀνατραπῆ ἡ ἑλληνικὴ κωδέρνησις, προσφέρουν τὴν προπαγανδιστικὴν μηχανὴν των διὰ νὰ τονισθῆ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κωδέρνησις ἀποδοκιμάζει τὴν κίνησιν διὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Κύπρου καὶ ὑποστηρίζει, ὅπως καὶ ἡ Τουρκία, τὴν συνέχισιν τῆς βρετανικῆς διοικήσεως ἐπὶ τῆς νήσου.

Ἐν τῷ μεταξύ σημειοῦται ὅτι ἡ Κύπρος δὲν καλύπτεται ἀπὸ τὸ ἀτλαντικὸν σύμφωνον, τὸ ὁποῖον προβλέπει δράσιν μέχρι γραμμῆς, ἡ ὁποία φθάσει μόνον ὀλίγον ἀνατολικῶς τῆς Μάλτας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν βρετανικὴν βάση τῆς κεντρικῆς Μεσογείου.

Κατὰ τούτους ἐν Οὐάσιγκτωνι 'Αγγλους ἐπισήμους τὸ δημοψήφισμα τῆς Κύπρου δὲν θὰ ἔχη νομικὰς συνεπείας καὶ ἐπαναλαμβάνουν οὗτοι τὴν ἀποφιν τοῦ Λονδίνου ὅτι ἡ βρετανικὴ κωδέρνησις δὲν θὰ θεωρῆσῃ ἐαυτὴν ὑποχρεωμένην νὰ ἀφήσῃ τὴν νήσον, ἐὰν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος ἀποθῆ ἐναντίον τῆς Μεγ. Βρετανίας.

Εφημερίδα Πρωτεύουσα,

16/01/1950

<https://www.pressarchive.cy/s/>[EL/page/homepage](#)

9α. Να προσδιορίσετε το χαρακτηριστικό αυτό και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας αντλώντας **δύο (2)** στοιχεία από την ανταπόκριση. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 50 λέξεις.

(Μονάδες 6)

Απάντηση:

Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του μεταπολεμικού διεθνούς συστήματος: Ψυχρός Πόλεμος/Διπολικός κόσμος **2μ.**

Τεκμηρίωση:

- §2 «επεκτατική πολιτική των Σοβιέτ»
- §6 «αι παρά των κομμουνιστών ελεγχόμεναι κυβερνήσεις...» / «σταλινική προσπάθεια»
- §7 «το ατλαντικόν σύμφωνον»

2 σημεία x 2μ.=4μ.

1μ. απλή αναφορά κάθε σημείου + 1μ. επεξήγηση

9β. Να εξηγήσετε πώς συνδέεται το Κυπριακό Ζήτημα με το σύστημα διεθνών σχέσεων κατά τη συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 40 λέξεις.

(Μονάδες 4)

- Το 1950 το Κυπριακό Ζήτημα συγκαταλέγεται στα υπόλοιπα περιφερειακά ζητήματα της εποχής και εντάσσεται στον διπολικό κόσμο της εποχής / ψυχροπολεμικό κλίμα της εποχής (ΗΠΑ-ΕΣΣΔ). **1μ.**
(Αναφορά μόνο στη θέση της ΕΣΣΔ: 0,5μ.)
- Η Βρετανία εμμένει στη διατήρηση του αποικιακού καθεστώτος της Κύπρου [παρά την εντεινόμενη τάση για αποαποικιοποίηση]. **1μ.**
- Η Τουρκία επιθυμεί τη συνέχιση της Βρετανικής κατοχής της Κύπρου. **1μ.**
- [Μετά την Κατοχή και τον Εμφύλιο] Η Ελλάδα αδυνατεί / δεν επιθυμεί / δεν είναι σε θέση να διεκδικήσει την Κύπρο. **1μ.**

Σημείωση: Αναμένεται ότι στην απάντηση θα γίνει αναφορά στη στάση της Βρετανίας, της Τουρκίας και της Ελλάδας.

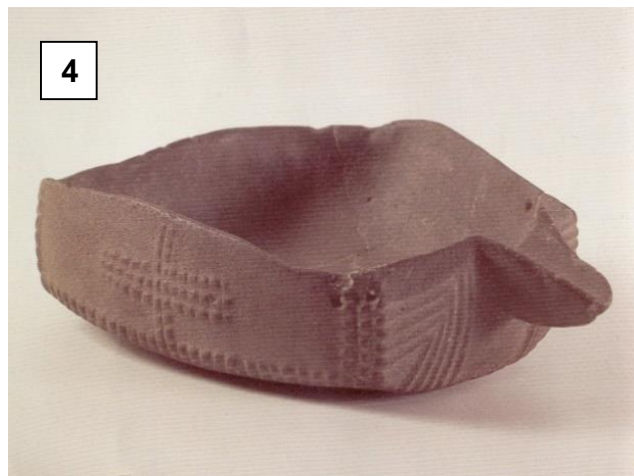
10. ΚΕΡΑΜΙΚΗ

1

3

4

2

5

10. Να αντιστοιχίσετε τις πιο πάνω φωτογραφίες αγγείων με την Εποχή στην οποία ανήκει το κάθε ένα, γράφοντας στο τετράδιο απαντήσεων τον αριθμό της φωτογραφίας και δίπλα το γράμμα που αντιστοιχεί στην Εποχή.

Σημείωση: Τρεις Εποχές δεν αντιστοιχούν σε αγγεία.

α. Εποχή του Λίθου	β. Εποχή του Χαλκού	γ. Γεωμετρική Εποχή
δ. Αρχαϊκή Εποχή	ε. Κλασική Εποχή	στ. Ελληνιστική Εποχή
ζ. Ρωμαϊκή Εποχή	η. Βυζαντινή/Μεσαιωνική Εποχή	

(Μονάδες 10)

Απαντήσεις:

1 - β	α - 4
2 - γ	β - 1
3 - η	γ - 2
4 - α	ε - 5
5 - ε	η - 3

(5 σημεία x 2μ.=10μ.)